

סעיף א'

גמרא – "רבי אמי שרא למיבעל בתחילה בשבת. אמרי ליה רבן: והא לא כתיבא כתובתה? אמר להו: אתפסוה מטלטלי". (כתובות ז.)
גלגל העיטור. המב"ם. טנה – צריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה.

ה"ג – לא נראית שיטתם ע"פ הגמרא לעיל, שמן הסתם כנס ביום רביעי ע"פ התקנה ולא כתב כתובה עד שבת ובא לבעול. וכן הדין, **שלא מצאנו שתהא אסורה להתייחד בלא כתובה**. והטעם בזה הוא, שאסורה בביאה בלא כתובה מדרבנן. ועוד, שלא תשמע לו כי היא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה. ועוד, שידועת שמתנאי בית דין יש לה מאתים זוז, ולכן אע"פ שאין לה כתובה סמכה דעתה.

הבעל חייב לשלם את כתיבת הכתובה

משנה – "אין כותבים שטרי ארוסין ונישואין (כתובה) אלא מדעת שניהם (אבי החתן ואבי הכלה) והחתן נותן שכר". (ב"ב קסז:)

שו"ע – פסק כרמב"ם שאסור להתייחד עם כלה קודם שיכתוב לה כתובה. וכמשנה, שהבעל משלם את שכר הסופר כי זה אינטרס שלו, שבלא זה לא יוכל לבעול. ואפילו הבעל ת"ח (גמרא).

המ"א – פסק כר"ן שמוותר להתייחד לפני נתינת הכתובה ובלבד שלא יבעול.

ג"ח – גם לפי הרמב"ם אין ממש איסור בדבר, אבל לכתחילה צריך לתת כתובה קודם יחוד.

חלקת מחוקק. בית שמואל – טוב להודיע לכלה קודם שמתייחד שטרם נכתבה כתובה.

שעבוד נכסי הבעל לכתובה

משנה – "...כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר... לא יאמר לה הרי כתובתך מונחת לך על השולחן, אלא כל נכסיו אחראים לכתובתה. וכן לא יאמר אדם לאשתו הרי כתובתך מונחת לך על השולחן, אלא כל נכסיו אחראים לכתובתה..." (כתובות פ:)

גמרא – "תניא נמי הכי: ... ועדין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתך וצאי, עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראים לכתובתה". (שם פב:)

תוספות. רא"ש. מהר"ג – יכול לשעבד עצמו אע"פ שאין לו נכסים בשעת הנישואין, אלא הנכסים שיהיו לו אח"כ משתעבדים.

שו"ע – אם ירצה לייחד את הכתובה בכסף (אפילו נותן לה אותו) או מטלטלים אין שומעים לו (כי עבר על תקנת חז"ל כי לא משתעבדים הנכסים) אלא צריך לכתוב שטר וכל נכסיו משועבדים.

העמדת ערב קבלן

השב"א – מי שנתן קבלן לאשתו בכתובתה והתנה עמה שיהא הוא פטור והקבלן משועבד, הרי זה אסור, כי כעת אין לה על בעלה כלום ותהא קלה בעיניו להוציאה.

המ"א – כרשב"א, שאם העמיד ערב קבלן על הכתובה אסור לעשות כך, כי דוקא נכסי הבעל חייבים להשתעבד ולא נכסי קבלן.

חלקת מחוקק – אפילו אם בהסכם הקבלנות מגיע לערב פיצוי מהבעל (ואז לא קל בעיניו להוציאה) עדין אסור כי אין לה כתובה ביד ולא משועבד גופו של הבעל.

התחייבות בעדים על הכתובה

המב"ם. ע"פ פרוש הב"י. והמ"מ – יכול לכתחילה (אפילו יש לו פנאי) במקום לכתוב כתובה להעמיד עדים שיעידו עליו שקנו מידו ואפילו אם יש לו פנאי, ואז הוא מתחייב במאה או מאתים זוז בגלל הקנין, כי ידוע שסתם קנין לכתובה עומד (ולכן לא עובר על תקנת חז"ל של שעבוד נכסים), והיא יכולה ללכת לעדים שיכתבו לה כתובה על סמך התחייבות זו אפילו בלעדיו. וה"ה שיכול לתת לה מטלטלין כנגד כתובתה עד שיהיה לו פנאי לכתוב.

ודקדק הבית יוסף, שבקנו מידו מותר לגמרי ובנתן מטלטלים זה זמני עד שיהיה לו פנאי לכתוב, כי סתם קנין לכתובה עומד. והטור שכתב "עד שיהיה לו פנאי לכתוב" גם במקרה שקנו מידו לא דקדק בלשונו.

המב"ם. ע"פ הסמ"ג – עדי קנין מועילים במקום בו לא כותבים כתובה, וזה מועיל עדים, אבל במקום שכותבים לא סומכת על זה שקנו מידו, כי היא לא תטרח ללכת לכתוב את הכתובה. גם תפחד שמא ימות ויגידו היורשים פרענו את הכתובה וקרעוה.

אבניאסר. סמ"ג. טנה. מהר"ק – לא סומכים על עדי קנין אלא בשעת הדחק לפי שעה כגון בשבת או ששכח לכתוב כתובה ורוצה לכנוס, ואז מותר לפי שעה עד שיהיה לו פנאי ותכף יכתוב את הכתובה, כי לא סומכים לכתחילה על עדי קנין.

שו"ע – פסק כרמב"ם, שיכול להעמיד עדים ויקנו ממנו שהוא חייב לה מנה או מאתים.

המ"א

1. הורה להלכה כדעת מהרי"ק שיש לסמוך על עדים רק בשעת הדחק ומתי שיש לו פנאי מיד חייב לכתוב כתובה. ולכן אין לסמוך עליהם לכתחילה.

ג'ח – אפילו בשעת הדחק לא סומכים על עדי קנין אלא אם התפיס מטלטלין.

חלקת מחוקק, בית שמואל – המחמיר כב"ח תבוא עליו הברכה, אבל אם אין לחתן מטלטלין להתפיס, יכול לסמוך על דעת הסמ"ג והטור והמהרי"ק לסמוך על עדים בשעת הדחק כי לא נבטל בשביל זה מצות עונה.

פת"ש – מחלק בין מקרה בו היה לו פנאי לכתוב אלא שקיבל שעבוד בקנין בעדים והיא ידעה והיה בכוחה לבקש שיכתבו לה את השעבוד ולא עשתה כך, שזה מועיל אפילו לכתחילה כי היא מראה שמוסכת דעתה על הקנין וכל זה מועיל לכתחילה, לבין מקרה בו לא היה לו פנאי לכתוב בגלל שבת שאז לא סמכה בדעתה על הקנין ולכן זה מועיל בשעת הדחק בלבד וברגע שיהיה לו פנאי יכתוב כתובה.

2. עדים צריכים לחתום לאחר שעשה החתן את הקנין. ויש מקומות שנהגים שחותמים קודם ויש לו שקר כי כל הזמן עסוקים באותו ענין.

3. כאור זרוע, שיש עדים שחותמים על הכתובה אע"פ שלא שמעו את מה שכתוב בה. ואין זה ראוי אלא שאין להוציא לעז על הכתובות הראשונות.

סעיף ב'

גמרא – "רבי אמי שרא למיבעל בתחילה בשבת. אמרי ליה רבנן: והא לא כתיבא כתובתה? אמר להו: אתפסוה מטלטלי". (כתובות ז.)
ה"נ, המב"ם, רא"ש – אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כי זה שבת או ששכח (כגון שזכר ביום חול לאחר שהתייחד עמה בלילה ולא יכול עכשיו בלילה למצוא סופר), מייחד לה מטלטלים (ששום את שווי הכתובה) בשבילה כדי שיבעל, ויכתוב לה מיד אח"כ כשיוכל לכתוב. [ראשונים אלו לא הזכירו כלל את ענין האחריות הבעל את המטלטלין]

תוספות, סמ"ג – אותם מטלטלים שמיחד לה, צריך לקבל עליהם אחריות אם יאבדו או יזולו.

ה"נ – הקשה הרי אסור לכנוס אלמנה בשבת אז איך יכול לייחד מטלטלים והרי הוא כאילו קונה קנין בשבת? ותר, שנישואין זה בפרהסיא והתפסת מטלטלים זה בצניעא. ועוד תרץ, שמדובר ביום והיה שהות להתפיס מטלטלין אבל לא לכתוב כתובה.

שנ"ע – פסק כתוספות וסמ"ג, שאם לא יכול לכתוב כתובה כי זה שבת או ששכח יכול לתת מטלטלין כנגד כתובתה וצריך לקבל עליהם אחריות ואז מותר לכתוב וכשיהיה לו פנאי יכתוב מיד (רמ"א).

חלקת מחוקק – לכאורה משמע שאפילו אם האשה רוצה לקבל המטלטלין על אחריותה, אסור. אמנם יש לחלק כי התפסה זו מועילה רק לשעה עד שיהיה לו פנאי לכתוב ולכן אין זה משנה אם יקבל אחריות או לא.
באר היטב בשם שו"ת רמ"א – שעבוד קרקע מועיל גם לזמן מרובה.

סעיף ג'

משנה – "רבי יהודה אומר: אם רצה כותב לבתולה שטר של מאתים והיא כותבת התקבלתי ממך מנה, ולאמנה מנה והיא כותבת התקבלתי ממך חמשים וזו. רבי מאיר אומר: כל הפוחת לבתולה ממאתים זו ולאמנה ממנה, הרי זו בעילת זנות". (שם נד.)

גמרא – "אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא. אירכס כתובתה. אתו לקמיה דרב יוסף, אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: משהא אדם את אשתו שתיים ושלוש שנים בלא כתובה. אמר ליה אביי: והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזרותיו? **אי הכי, זיל כתוב לה** (כתובה חדשה)". (שם נו: -נו.)

ה"ש – לרבי מאיר, שאמר שהפוחת ממאתים לבתולה ומנה לאלמנה הרי זה כבועל בעילת זנות, אז ה"ה אם אבדה כתובתה, אע"פ שגובה מתנאי ב"ד ולא מפסידה כלום, מ"מ לא סמכה דעתה, כי חוששת שאם תתבע יאמר שפרע ולכן בעילתו בעילת זנות.

המב"ם, ע"פ המגיד, משנה והר"ן – הלכה כר"מ. ובין מחילה בע"פ ובין מחילה בכתב לא מועילה לבטל את הכתובה הראשונה והיא לא מפסידה אותה. ומה שצריך לכתוב חדשה כי לא סמכה דעתה על כך שזה לא בטל ולכן זו כמו ביאת זנות. אלא כותב את מה שהיה קודם. וכל זה דוקא כשמוחלת לו ולא מגרש אותה, אבל אם מגרש או שהיא אלמנה שמחלה כתובתה מועילה המחילה.

מרדכי, רא"ש, טור – מחילה בכתב על הכתובה מועילה ואפילו נשאר עמה, ולכן חייב לכתוב כתובה חדשה, אבל מחילה בע"פ לא מועילה.
ה"נ – אין הלכה כר"מ ומחילה מועילה תמיד בין בכתב ובין בע"פ, אלא שלא רשאי להישאר איתה בלא כתובה.

שנ"ע – פסק כמשנה והגמרא ע"פ רבי מאיר וקרמב"ם, שאם נאבדה הכתובה או מחלה עליה וכתבה לו "התקבלתי", צריך לכתוב כתובה אחרת על **עיקר** הכתובה, כי אסור לאדם שיששה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה.

בית שמואל – השו"ע סובר כרמב"ם שבין מחילה בכתב ובין מחילה בע"פ לא מועילה לבטל את הכתובה.

חלקת מחוקק, בית שמואל – מה שכתוב שכותב כתובה חדשה על עיקר הכתובה מתייחס רק למקרה שמחלה, שאז את עיקר הכתובה שהיא מדאורייתא חייב לכתוב אבל על התוספת מחלה (וגם אז כותב רק מנה כי היא כבר בעולה ויש חולקים על זה), משא"כ כשאבדה צריך לכתוב לה כתובה כמו שהראשונה שאבדה.

המ"א – פסק ע"פ המרדכי, **דוקא** שכתבה התקבלתי, אבל מחילה בע"פ אינה מחילה כלל כשהיא נשואה. ולכן כשכתבה לא צריך לכתוב כתובה אחרת ואין זו ביאת זנות.

למה לפי הרמ"א דוקא אם כתבה שהתקבלה הכתובה אז חייב לכתוב אחרת?

חלקת מחוקק – אע"פ שבשטר חוב מועילה מחילה סתם, כאן חייבת לכתוב כי בעודה תחת בעלה יכולה לומר משחקת הייתי בך ודברי הבאי אמרתי. ואם הבעל נפטר אז מועילה מחילה גם בלא שאמרה התקבלתי.

בית שמואל – אם מחלה בע"פ יש תקנה שלא מועילה המחילה כלל ולכן לא צריך לכתוב אפילו כתובה חדשה, משא"כ כשכתבה התקבלתי ששעבוד הכתובה בטל ולכן חייב לכתוב כתובה אחרת כדי שלא תהיה בעילתו בעילת זנות.

תשובות הגאונים – עיר שכבשה גוים ואבדו כתובותיהם, אם אבדו עד שלוש כתובות, מוציאים חמש כתובות של קרובותיה וכותבים לה כתובה חדשה כמו הפחותה שבהן, כי מאורע זה ארע לכולם, ולכן העשיר לפי עשרו, העני לפי עניו והבינוניים לפי מה שהם.

מהרי"ק – כרכום שכבש עיר, הכתובות הן בחזקת אבודות וצריך לכתוב לאשתו כתובה אחרת, אע"ג שייתכן שיחזירו להן את כתובותיהן.

המ"א

1. פסק את הדין של הגאונים. (וכנ"ל לגבי שטר חוב, שכותבים שטר אחר – ח"מ). ואם עומד ומודה כמה היתה הכתובה כותב אותה שוב ולא יכול לטעון שאם תימצא הראשונה יהיו לה שתי כתובות, כי כשנכבשה הכל בחזקת אבוד.
 2. כשנאבדה הכתובה חייב לכתוב כתובה אחרת **כבראשונה** כי לא נמחל שעבודה.
 - פתח תשובה** – דן באשה שכתובתה היתה עשרת אלפים ואבדה וכתב לה על חמשת אלפים ולא מיחתה, ואח"כ נמצאה הראשונה, מה הדין. והכריע שתלוי איך כתב את השניה. אם רק כתב סתם חמשת אלפים ולא הזכיר שזה בשביל נדוניה או תוספת, אז זה רק תחליף למנה או מאתים לצאת י"ח דאורייתא ולא להשהות בלא כתובה ולכן אם נמצאה הראשונה לא נמחל השעבוד. אבל אם כתב בשניה שזה בשביל נדוניה ותוספת והיא ידעה וקיבלה ולא אמרה כלום, נמחל שעבוד הכתובה הראשונה.
 3. בס' קע"ז נפסק כשלא מגרשים אלא לפי רצון האשה, כגון באונס את הבתולה, אז א"צ לכתוב כתובה אחרת אם אבדה. מכאן מסיק הרמ"א שכיום שלא מגרשים כלל אשה בע"כ, א"כ א"צ לכתוב כתובה אחרת. אולם למסקנה לא נוהגים כן ואין לשנות אלא לכתוב כתובה חדשה.
- חלקת מחוקק, בית שמואל** – דחה את הה"א של הרמ"א, כי יש הבדל בין איסור לגרש מהתורה לבין תקנה של רבנו גרשום.

סעיף ד'

בעל העיטור – אם אבדה הכתובה, י"א שכותב זמן של עכשיו, וי"א שכותב לה את הזמן הראשון כי יש עדים מתי נישאו ומתי נכתבה הכתובה הראשונה, ולכן אם יודעים העדים כותבים את הזמן הראשון ואם לא זוכרים כותבים מעכשיו. ואם מוחלת על הכתובה כותבים זמן של עכשיו, כי כיון שמחלה פקע השעבוד הראשון.

שו"ע – פסק כבעל העיטור וכי"א השני, שאם אבדה כתובה, אז אם העדים יודעים את הזמן שכתבה הכתובה הראשון כותבים את הזמן הראשון, ואם לא כותבים מעכשיו. ובמוחלת כותבים זמן של עכשיו כי אבד השעבוד.

סעיף ה'

גמרא – "...ותזבין כתובתה בטובת הנאה ותתן ליה? הא מני רבי מאיר היא, דאמר אסור לו לאדם שישהה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, וטעמא מאי? כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. הכא לא מגרש לה, דאי מגרש לה אתו הנך דזבני, גבו לה לכתובתה מיניה!..." (ב"ק פט).

המב"ס, שו"ע – פסקו ע"פ הגמרא שאם מוכרת כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה אחרת, אבל אם מוכרת לאחרים בטובת הנאה לא, כי לא תהיה קלה בעיניו להוציאה שהרי יצטרך לשלם לאלו שקנו את הכתובה.

חלקת מחוקק, בשם הרא"ש – אסור לכתוב את הכתובה על שם הקונה, כי צריך שעבוד הגוף אצל הבעל לאשה.

סעיף ו'

משנה – "לא כתב לה כתובה, בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי בית דין". (כתובות נא).

שיעור הכתובה מהתורה או מדרבנן

גמרא – "אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר: חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתים ואלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן. א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם? אמר רבא: חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה". (שם י).

תוספות, מרדכי – לכאורה משמע מכאן שחכמים תקנו את הסכום בכתובה, וזה קשה כי בכתובה כותבים מאתים וזו שחייבים מהתורה. ואומר ר"ת, שסומכים על דעת רשב"ג שאמר שנתן לה ממעות קפוטקיא והלכה כמותו. ומה שחכמים תקנו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה זה רק באלמנה. וכן אומר גם ר"י שאין הלכה כרב נחמן, אלא כרב אשי בדף יב. וכתובת בתולה מהתורה. אבל כתובת אלמנה ודאי מדרבנן ומשערים בכסף מדינה.

רא"ש – כתובת בתולה מדרבנן, אבל משערים אותה בכסף של תורה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. ולכן כותבים בכתובה "דחזי לכי מדאורייתא" כדי להדגיש שלוקחים את משקל הכסף האמור בתורה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, והוא 50 סלעי צורי.

המב"ן – כתובת בתולה מדאורייתא, אבל משערים בכסף מדינה כי התורה לא נתנה קצבה בזה.
הנ"נ. הא"ש. גשם רבנו חננאל. הרמב"ם. ה"ן – הלכה כרב נחמן שכתובת אשה דרבנן ומשערים את כתובתה **בכסף מדינה**, ולכן מאתים זו של בתולה הם 50 סלעים שהם ששה סלעים ורבע (שמינית), והם 25 דינרי כסף (זוזים). **וכ"פ הבית יוסף שכתובה דרבנן ומשערים אותה בכסף מדינה**.
הגה"מ – בין כתובה בתולה ובין כתובת אלמנה גובה **מכסף צורי**.

שו"ע – פסק כמשנה שכתובת בתולה מאתים ואלמנה מנה, וכר"ף והרמב"ם ששמים את זה בכסף מדינה (כי כתובה מדרבנן).
חלקת מחוקק – כסף מדינה מכיל רק שמינית כסף צורי, ולכן מאתים זו לשיטה זו זה רק משקל של 25 דינרי כסף ממש.

המ"א

1. הביא את דעת הרא"ש שמשערים בכסף של תורה ולכן זה פי 8 יותר. אבל הכתובה עצמה היא מדרבנן (בית שמואל ע"פ דבריו בדרכי משה). וכהגה"מ, שאף במאה של אלמנה משערים בכסף של תורה.
בית שמואל – חלק על הרמ"א, שכתובת אלמנה ודאי מדרבנן ומשערים בכסף מדינה ולא כהגה"מ שהיא דעת יחיד בזה.
2. לכן נוהגים לכתוב בכתובה "דחזי ליכי מדאורייתא". וי"א שכותבים "דחזי ליכי" (הגה"מ). ונוהגים לכתוב לכתובה "דחזי ליכי מדאורייתא" (היינו שום הכסף בשל תורה, כסף צורי) אבל לאלמנה לא. ובמקום שיש מנהג הולכים אחר המנהג.

סעיף ז'

משנה – "אע"פ שאמרו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה, יוסיף". (שם נד :)
גמרא – "פשיטא! מהו דתימא קיצותא עבדו רבנן של לבייש את מי שאין לו, קמ"ל". (שם)
המב"ן. ה"ן – לכן יכול לכתוב סתם "ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כך וכך" וזה כולל את העיקר והתוספת. כלומר, לא צריך לפרש מאתים מעיקר הכתובה וכך וכך התוספת, כי אחרת לא תהיה בושה, אלא רק בלשון הסתמית שכותב מהו המוהר אז היה יכול להיות חשש לכיסוף, ובכל זאת לא חוששים לכך.
מהדב"ג – הקשה, במשנה כתוב שכהנים ומשפחות מיוחסות גובים 400 זוז. ואילו במשנה שלנו כתוב שכל אדם אם רוצה להוסיף יוסיף?
ותרץ המרדכי, שבמשפחה שנוהגת כך כגון כהנים ומשפחות מיוחסות כותבים 400 זוז וזה כולל עיקר ותוספת, אבל אחרים צריכים לפרט ולכתוב מנה או מאתים ואח"כ להוסיף מה שירצה. [והר"ן יסביר שבמשפחות אלו נהגו לכתוב כך 400 זוז]
 וכן נוהגים בזמן הזה שכותבים כל הכתובות בשווה לכתולות ולא למנות וקוראים אותה תחת החופה ואח"כ מוסיף כל אחד מה שירצה.

שו"ע – כמשנה, אם רצה להוסיף על עיקר הכתובה מוסיף. ויש מקרים בהם התוספת היא כעיקר הכתובה (כגון אם מוכרת או מורדת או פוגמת) ויש מקרים בהם התוספת אינה כעיקר הכתובה (אם בא עם טענת בתולים שאת התוספת משלם בכל מקרה).

המ"א

1. הביא את דעת הר"ן שלא צריך לפרש מה עיקר ומה תוספת אלא כולל הכל יחד וכותב: "ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי...". והביא כ"א את דעת המרדכי שצריך לכתוב כמנהג המדינה, שהעיקר בפני עצמו והתוספת בפני עצמה וכן נוהגים. אמנם, אם יש משפחות שבהם כולם נוהגים להוסיף, אז לא צריך לפרט אף לדעת המרדכי.
2. כריב"ש, שכתובה שכתוב בה שהכניסה לו בנדוניא מאה דינרים והוסיף הוא מעצמו כך וכך אין עיקר הכתובה בכלל. אלא רק אם יכתוב "ויהיבנא ליכי מוהר בתוליכי כסף זוזי אלף", אז עיקר הכתובה בכלל (וזה לא כדעת המרדכי א"כ זו משפחה שכולם כותבים בה תוספת).
חלקת מחוקק – בכתובות שלנו כותבים: "ויהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא ומוסיף את מאה זקוקים של נדוניא ועוד שהוסיף מדיליה מאה זקוקים". סה"כ מוסיף לה מאתים זקוקים

סעיף ח'

הנ"נ. ש. הרמב"ם. רב האי. גאון. מהדב"ג. ע"פ. החלקת מחוקק – אין צריך שיהיה קנין בשעת הנישואין על המנה או על מה שמוסיף, כי תנאי כתובה ככתובה דמי. והוסיף הר"ן, שיכול להוסיף אפילו אחר שכנסה באמירה בלבד בלי קנין, כי הוא מעוניין לתת כדי שלא תחזור בה **בעל העיטור** – אם כתב לה תוספת בשעת הקידושין ומגרש לפני הנישואין, גובה את התוספת ג"כ.
ב"ח ומרדכי ע"פ הגר"א – צריך לעשות עם החתן קנין כדי לתת תוקף להתחייבויות הכתובה. **החלקת מחוקק** דחה את הבנתם את המרדכי.
שו"ע – פסק כרב האי שלא צריך קנין בשעת הנישואין.
המ"א – יש חולקים (מרדכי ע"פ הב"ח והגר"א).

סעיף ט'

גמרא – "אחתיה דרמי בר חמא הות נסיבא לרב אויא. אירכס כתובתה. אתו לקמיה דרב יוסף, אמר להו הכי אמר רב יהודה אמר שמואל: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים: משהא אדם את אשתו שתיים ושלוש שנים בלא כתובה. אמר ליה אביי: והא אמר רב נחמן אמר שמואל הלכה כרבי מאיר בגזרותיו? אי הכי, זיל כתוב לה (כתובה חדשה)". (שם נו: -נו.)

ה'א"ש – אם פוחת משיעור הכתובה של מאתיים זוז לבתולה ומאה לאלמנה, הרי בעילתו בעילת זנות, לא רק אם כתבה לו שהתקבלה כתובתה או מקצתה והרי היא כמי שמחלה על כתובתה, אלא אפילו אם התנה בשעת הקדושין שלא יהא לה כתובה כלל או שפיחת, הרי בעילתו בעילת זנות, כי לא סמכה דעתה. אבל מחילה בכתב מועילה (לעיל סעי' ג')

ה'נ – אע"פ שבעילתו בעילת זנות אם התנה לפחות ממאתים לבתולה, **מ"מ תנאו קיים**. ומה שרבי מאיר אמר שתנאו בטל זה כי הוא סבר שמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל, וע"כ שהוא סובר ששיעור הכתובה מהתורה, אבל לדין שסוברים שכתובה דרבנן, ואפילו בשל תורה בדבר שבממון תנאו קיים, תנאו קיים אלא שאינו רשאי לקיימה בלא כתובה.

ה'מב"ס – חלק על הר"ן, וסבר שאע"פ שכתובה דרבנן תנאו בטל אם התנה בין בכתב ובין בע"פ, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה.

ה'נ"ז – פסק כר"מ וכרא"ש והרמב"ם, שהפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות, לא משנה אם כתבה לו התקבלתי או לא (שלא רא"ש תנאו קיים ואין לה כתובה, אבל לרמב"ם יש לה ותנאו בטל), אלא אפילו התנה בשעת הקידושין להפחית משיעור הכתובה, בעילתו זנות אע"פ שתנאו בטל, כי לא סמכה דעתה על כל הסכום וחייב לכתוב כתובה חדשה.

ה'ית שמואל – מוכח מסעי' ג' שהשו"ע סובר כדעת הרמב"ם שלא מועילה כלל מחילה בין בכתב ובין בע"פ וכאן הביא את דעת הרא"ש שמועיל בכתב.

סעיף י'

משנה – "בית דין של כהנים היו גובים לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים". (שם יב.)

גמרא – "אמר רב יהודה אמר שמואל: לא בי"ד של כהנים בלבד אמרו, אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל, אם רצו לעשות כדרך שהכהנים עושים, עושים". (שם י:)

ה'נ – לכן אם אדם נשא בתולה מאותה משפחה חייב לתת לה ארבע מאות זוז.

תוספות – ראוי להיות ממשפחות אלו המיוחסות ושייד לומר "דחזו ליכיי" על אותן ארבע מאות זוז וגובה אותם בתנאי בית דין כי זו חובה גמורה.

ה'א"ש, מרדכי – לפיכך אם איבדה כתובתה, ידקדקו בכתובות קרובותיה כפי שנהגו לכתוב בני המשפחה. ואם הכתובות של משפחתו גדולות יותר מכתובות משפחתה, עולה עמו ואינה יורדת עמו.

ה'א"ש

1. כמשנה וכתב יהודה, שאם יש משפחות שנוהגות להוסיף אין למחות. וכתוספות, שאפילו אם אחד מאותה משפחה לא כתב כמו כל המשפחה, גובים ממנו כמו שגובים משאר המשפחה ע"פ תנאי בי"ד.
2. לכן אם איבדה כתובתה (מסקנת הרא"ש) בודקים בכתובות קרובותיה כמה נוהגים לכתוב וכך כותבים לה בכתובתה החדשה.
- ה'מ"א** – כתוספות, שאפילו אם כתב "דחזו ליכיי" (ואפשר היה לומר שלא תגבה כי תוספת זו לא ראוייה לה מהתורה) גובה כמנהג משפחתה, כי זו כמו תקנה (ח"מ וב"ש).
3. כרא"ש, שאם כתובות משפחות גדולות יותר ממשפחתה עולה עמו ואינה יורדת.

סעיף יא'

משנה – "פסקה להכניס לו אלף דינר (עשר מניס), הוא פוסק כנגדן חמש עשרה מנה (שליש). וכנגד השום (בגדים או כלים) הוא פוסק פחות חומש". (שם סו.)

טור

1. אם האשה מכניסה מעות או בגדים ומקבלן עליו וכתב אותם בכתובה, דינן כשאר הכתובה ונגבית עמה, וזה נקרא נדוניה.
2. ויש נוהגים ע"פ המשנה שכותבים סכום הנדוניה שמכניסה לו זה כסף ואם זה סחורות מוסיפים על זה שליש, ואם זה בגדים הנישומים פוחת חומש ממה ששמו אותם, כי בשומה רגילים להוסיף.
3. ויש מקומות שכותבים כתובה יותר ממה שמכנסת לו והכל לפי המנהג.

ה'מב"ס – כותבים כתובה לפי המנהג. וכן היא שמכניסה נדוניה מכניסה לפי מנהג המדינה וכשגובה, גובה לפי מנהג המדינה והכל לפי מנהג המדינה ועל פיו דנים.

טור – כיום נוהגים לכתוב בכל הכתובות אותו הדבר תוספת ונדוניה אפילו לא הכניסה כלום.

ה'ית יוסף – זה מנהג מקומו, אבל מנהג מקומותינו הוא לפי מה שכל אחת מכניסה ככה כותבים לה.

ה'רמ"א משה – מנהג האשכנזים לכתוב ארבע מאות לבתולה בין הכניסה או לא הכניסה ומאה לאלמנה. ואם הכניסה נדוניה עושה תוספת כתובה בפני עצמה כפי מה שהותנה.

ה'נ"ז – פסק את דברי הרמב"ם שהנושא אשה סתם כותב לפי המנהג. והיא שמכניסה נדוניה כותבת כפי מנהג המדינה. וכשגובה זה לפי מנהג המדינה, ומנהג המדינה הוא העיקר בכל אלו ועל פיו דנים ובתנאי שהמנהג התקבל בכל מקום.

ה'מ"א

1. כטור, שהנדוניה זה מה שהאשה מביאה, כסף או בגדים (שמים את הבגדים בסכום מסוים והוא מתחייב לסכום זה) והוא אחראי עליהם. וגובה אותם יחד עם הכתובה (אבל אין דינם ככתובה לגבות מזבורית) אם התגרשה או התאלמנה.
חלקת מחוקק, בית שמואל – אלו הם נכסי צאן ברזל, אבל בגדים שעליה שלא שמים אותם אלו הם נכסי מלוג.
2. יש מקומות שהחתן מכניס משלו יותר מהנדוניה שקיבל והולכים אחר המנהג.
בית שמואל – אם אין מנהג אז החתן מוסיף ע"פ הדין שליש בסחורה.
ג"ת – מנהגינו להוסיף שליש מלבר ובכלל זה אותם מאתים זקוקים כסף צרוף שמוסיפים בכתובה חוץ מהבגדים והתכשיטים שלגופה. וכל אחד חייב להוסיף סכום זה כי כך המנהג. והנדוניה הוא חוב גמור.
3. כמרדכי, שאם האב נמצא כותבים "ודין הנדוניה דהנעלת ליה מבי אבוי", ואם אינו אז כותבים "מבי נשא". ואם שינה אין זה מעכב.
4. בכתובת גרושה כותבים "מתרכתא", שידעו שהיא גרושה ולא תינשא לכהן.
חלקת מחוקק, בית שמואל – ואפילו גרושה מראשון ואלמנה משני כותבים רק מתרכתא. ובמחזיר גרושתו כותבים "מתרכתא הדרי לגבאי".
5. אם האשה אומרת שהבעל התחייב יותר ממנהג המדינה צריכה להביא ראיה כשבאה לגבות.
6. מהרי"ל כתב שאם רוצה להתנות על מנהג המדינה ולהתחייב פחות הרשות בידו, ובלבד שלא יפחות מתקנת חכמים של מאתים זו. וכל זה בזמן כתיבת תנאי השידוכים, אבל לאחר מכן חייב לכתוב לפי המנהג ולא לשנות.
חלקת מחוקק – וכן אם היא רוצה להתנות הרשות בידה.
7. כיום נוהגים לכתוב את כל הכתובות אותו דבר אפילו לא הכניסה כלום ואם רוצה יוסיף לה עוד (בשטר אחר).

סעיף יב'

גמרא – "היא בת מחוזה דהוה נסיבא לנהרדעא... אמר להו: אי הכי, נהרדעא וכל פרודהא נהוג כשמואל". (כתובות נד).
השב"א – אשה שנשאת לבעל והאשה מעיר אחת והבעל מעיר אחרת ועשו הנישואין וכתבו הכתובה בעיר אחרת ממוצעת בין עירו לעירה ולא כתבו שום תנאי לפי איזה עיר ינהגו בכתובת הכתובה, אז אם מתכוונים לדור במקום שכנסה כותב על פי מנהג אותו המקום, ואם דעתם לדור במקום אחר, דינם כמקום שדעתם לקבוע שם דירתם.
ובסתם, הרי כותב כמנהג מקומו של הבעל, שהרי יכול להוציאה מעירה לעירו, ולכן נושא על דעת תנאי מקומו שלו.
היטב"א – למד מהגמרא הני"ל שמי שנושא אשה על דעת שתגור עמו במקומו הולכים אחר מנהג מקומו.
שני"ע – פסק כרשב"א וכלשון הריטב"א.
חלקת מחוקק – לא הולכים אחר מקום הנישואין אלא אחר מקום הדירה. ואין חילוק בזה אם היה תנאי שתלך עמו מיד אחר ז' ימי המשתה או אחר שנתיים או שלוש.
הדיון אם מת קודם שהלכו למקום דירתם: חלקת מחוקק – צ"ע אם נותן לה כפי מנהג מקום הנישואין. **בית שמואל** – נראה שהולכים אחר מקום שהיה דעתם לגור בו, כי לזה התחייב הבעל.

סעיף יג'

גמרא – "...חסורי מיחסרא והכי קתני: עדים שאין יודעים לקרוא, קורים לפניהם וחותמים, ושואין יודעים לחתום מקרעים להם נייר חלק וממלאים את הקרעים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים בגיטי נשים, אבל שחרורי עבדים ושאר כל השטרות אם יודעים לקרות קורים ולחתום חותמים, ואם לאו אין חותמים.
א"ר אלעזר: מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל? שלא יהו בנות ישראל עגונות. אמר רבא: הלכה כרשב"ג". (גטין יט):
הא"ש – מכאן למד, שהיודע לחתום ולא לקרוא, אם זה במקום בו שני העדים חותמים ועל פיהם מקיימים את הכתובה והחתן חותם רק לכבוד, יכול לחתום, אבל מקום שחותמים בכתובה רק הראויים להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרוא.
השב"א – עם הארץ שבא לגרש את אשתו, ואמרו לו בית דין שיפרע לה כתובתה, ואמר שלא הבין על מה חותם כשקראו את הכתובה ולא את התנאים אומר מהר"ם מרוטנבורג ששומעים לו, והרשב"א סובר שאין שומעים לו, כי אחרת לא יתחייב עם הארץ אף פעם כי כולם יטענו כן, אבל לא הורה נגד דברי מהר"ם. **אבל הבית יוסף פסק כרשב"א**.

שני"ע – פסק כרשב"ג וכרא"ש, שבמקום שרק העדים המעידים חותמים בכתובה, אז יחתמו רק אלו שיוודעים לקרוא.
המ"א – כרשב"א, שעם הארץ שבא לגרש ואמר שלא הבין את הכתובה אינו נאמן, כי העדים חתמו על מה שקראו לפני החתן והסבירו לו בע"פ.
בית שמואל – מדובר שיש לה תוספת בכתובה, כי את תיקון חז"ל חייב לשלם בכל מקרה.
לקונו. יוסף – מן הראוי לכתחילה שמסדר הקידושין יסביר לחתן את התחייבויותיו.